

## บทที่ 5

### สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ของ สุทัตสา อ่อนค้อม ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาจากหนังสือธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ฉบับปกแข็ง พิมพ์ครั้งที่ 17 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 พิมพ์ที่ หอรัตนชัยการพิมพ์ จำนวน 2 เล่ม โดยการศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ของ สุทัตสา อ่อนค้อม
2. เพื่อศึกษาการจัดหมวดหมู่และลำดับความสำคัญของหลักพุทธธรรมในธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ของ สุทัตสา อ่อนค้อม
3. เพื่อศึกษาคุณค่าของธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ของ สุทัตสา อ่อนค้อม ที่มีต่อชีวิตและสังคม

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่กล่าวถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ของ สุทัตสา อ่อนค้อม โดยมีวิธีการศึกษาวิจัยดังนี้ คือ

1. ศึกษาคัมภีร์นิยามและความหมายของหลักพุทธธรรมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และจากหนังสือและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาคัมภีร์การอธิบายขยายความหลักพุทธธรรม การจัดหมวดหมู่หลักพุทธธรรม ลำดับความสำคัญของหลักพุทธธรรม และคุณค่าของหลักพุทธธรรมที่มีต่อสังคม จากหนังสือและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาคัมภีร์และเปรียบเทียบหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ของ สุทัตสา อ่อนค้อม กับหลักพุทธธรรมที่ศึกษาจากเอกสารอ้างอิงข้างต้น โดยการศึกษาจะวิเคราะห์จากรายละเอียดดังนี้

- 1) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการสนทนาของตัวละคร
- 2) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการคิดคำนึงของตัวละคร
- 3) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพฤติกรรมการแสดงออกต่างๆ ของตัวละคร
- 4) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการบรรยายประกอบโดยผู้แต่ง

4. วิเคราะห์คุณค่าของธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ของ สุทัสสา อ่อนค้อม ที่มีต่อชีวิตและสังคม โดยศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติตนของตัวละครในเรื่องนี้ เปรียบเทียบกับคุณค่าที่ได้รับจากการปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมตามที่ได้มีการศึกษาจากเอกสารอ้างอิง และศึกษาการปรับแก้ทัศนคติและการปฏิบัติตนที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากหลักพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในธรรมเนียม โดยศึกษาเปรียบเทียบกับเอกสารอ้างอิงข้างต้น

5. สรุปผลของการศึกษาวิจัย พร้อมข้อเสนอแนะ

## สรุปผลการวิจัย

'ธรรมเนียม' จัดเป็นวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและสังคมในเชิงสร้างสรรค์ สามารถส่งผลต่อการปลูกฝัง และปรับเปลี่ยนทัศนคติในการดำเนินชีวิตให้มีการพัฒนาชีวิตทั้งทางด้านจิตใจ ด้านร่างกาย และด้านสังคมไปในทางที่ดีขึ้น สามารถสร้างความสงบสุขให้กับทั้งชีวิตส่วนตนและสังคมส่วนรวมได้

ธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ของ สุทัสสา อ่อนค้อม เป็นธรรมเนียมที่สอดแทรกหลักพุทธธรรมอันเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความปกติสุข พอเพียง ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เพื่อสังคมที่สงบสุขและร่มเย็น โดยผู้เขียนได้เน้นให้เห็นโทษที่ได้รับจากการประพฤติตนขัดกับหลักพุทธธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชี้แนะไว้ในเรื่องของกรรมและกฎแห่งกรรม อันเป็นประเด็นหลักในการนำเสนอเรื่องราวของธรรมเนียมนี้ และผู้เขียนยังได้สอดแทรกองค์ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องไว้เพื่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาผ่านบทบาทของตัวละครไว้มากมายหลายเรื่อง ทำให้ผู้วิจัยและผู้ที่ได้มีโอกาสอ่านธรรมเนียมเรื่องนี้มีความเข้าใจในชีวิตและพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงคุณค่าของหลักพุทธธรรมและคุณค่าของธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ที่มีต่อชีวิตและสังคมเป็นอย่างมาก จึงทำการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ผลจากการวิจัยหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในธรรมเนียมเรื่อง มัถกะลีผล ของ สุทัสสา อ่อนค้อม พบว่าธรรมเนียมเรื่องมัถกะลีผลได้นำเสนอหลักพุทธธรรมอันเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้มนุษย์เข้าใจในกฎธรรมชาติและนำความรู้นั้นมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโลกนี้ โดยการนำเสนอผู้เขียนได้สอดแทรกหลักพุทธธรรมผ่านบทบาทของตัวละครต่างๆ ทั้งในบทสนทนา บทบรรยายความคิด

คำนี้ของตัวละคร และบทบรรยายประกอบเรื่อง ซึ่งหลักคำสอนเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ได้จริงในชีวิตประจำวัน และเมื่อนำคำสอนหรือองค์ความรู้ที่พบในธรรมเนียมมาศึกษาเปรียบเทียบกับเอกสารอ้างอิงทางพระพุทธศาสนา พบว่ามีความมุ่งหมายที่ตรงกันกับความมุ่งหมายในทางพระพุทธศาสนาทุกประการ อาทิเช่น เรื่องวิชาคาถาอาคม หรือไสยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่มีมาก่อนการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา เป็นวิชาที่ก่อให้เกิดทั้งประโยชน์และโทษขึ้นกับการนำไปใช้ หากผู้รู้ในศาสตร์เหล่านี้ต้องเผยแพร่วิชาจะต้องเลือกมอบวิชาให้กับผู้ที่มีคุณธรรมเป็นสำคัญ สิ่งที่สูงกว่าวิชาคาถาอาคมคือ อภิญญา เป็นความรู้ขั้นสูงซึ่งมีทั้งโลกียอภิญญา และโลกุตระอภิญญา คืออัสวักขยญาณ คือญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป อันเป็นอภิญญาเพียงข้อเดียวที่พระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์ให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงซึ่งก็คือ พระนิพพาน นั่นเอง

2. ผลการวิจัยการจัดหมวดหมู่และลำดับความสำคัญของหลักพุทธธรรมในธรรมเนียมเรื่อง มักกะลีผล ของ สุทัสสา อ่อนค้อม พบว่าธรรมเนียมเรื่องมักกะลีผล มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรม อันเป็นหลักคำสอนเพื่อการดำเนินชีวิตของพระพุทธศาสนาอยู่ในทุกบท ซึ่งสามารถจัดลำดับความสำคัญของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในธรรมเนียมได้เป็น 3 ระดับตามจุดมุ่งหมาย คือ

2.1 ระดับพื้นฐาน (ทิวฐฐัมมิกัตถะ) จุดหมายขั้นตาเห็น หรือ ประโยชน์ปัจจุบัน หมายถึง เป้าหมายประโยชน์ในระดับชีวิตประจำวันที่มีมนุษย์ในสังคมต้องการ

2.2 ระดับกลาง (สัมปรายิกัตถะ) จุดหมายขั้นเลยตาเห็น หรือ ประโยชน์เบื้องหน้า เน้นที่ความเจริญอกงามแห่งจิตใจ เป็นคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต ได้แก่ความเชื่อและความเข้าใจในเรื่องของกรรมและกฎแห่งกรรม ซึ่งจะมีผลให้ผู้นั้นมีความเชื่อและศรัทธามีความเกรงกลัวที่จะกระทำความชั่ว และมุ่งกระทำแต่ความดีเพื่อสั่งสมบุญกุศลไว้ยังประโยชน์ให้กับชีวิตในโลกหน้า

2.3 ระดับสูงสุด (ปรมัตถะ) จุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่ง หมายถึง ประโยชน์ที่เป็นแก่นแท้ของชีวิต เป็นจุดหมายสุดท้ายที่ชีวิตพึงปฏิบัติเพื่อการบรรลุ คือ พระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

3. ผลการวิจัยคุณค่าของธรรมเนียมเรื่อง มักกะลีผล ของ สุทัสสา อ่อนค้อม ที่มีต่อชีวิตและสังคม

จากการศึกษาธรรมเนียมเรื่อง มักกะลีผล ของ สุทัสสา อ่อนค้อม สามารถสรุปคุณค่าของธรรมเนียมที่มีต่อชีวิตและสังคม ได้เป็นหัวข้อหลักดังนี้ คือ

1. ธรรมเนียมได้ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมอย่างถูกต้องตรงตามที่มีบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก และเอกสารอ้างอิง

2. ธรรมเนียมายได้ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของหลักพุทธธรรมที่มีต่อชีวิตและสังคมเป็นอย่างมาก
3. ธรรมเนียมายได้ปรับแก้ทัศนคติ และการประพฤติปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมที่มีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนอยู่ในหมู่พุทธศาสนิกชน
4. ธรรมเนียมายได้นำเสนอตัวอย่างของบุคคลที่ดำรงตนอย่างมีความสุข และได้รับความเจริญในชีวิตด้วยหลักพุทธธรรม

และจากข้อสรุปข้างต้น สามารถขยายความได้ดังนี้

ธรรมเนียมเรื่องมักกะลีผล มีการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตทั้งในทางโลกและทางธรรม กล่าวคือ นำเสนอ **หลักพุทธธรรม** ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่มีในพระพุทธศาสนา มุ่งชี้แนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในชีวิตครอบครัว หน้าที่การงานและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่ว่าจะมิชานะอยู่ในระดับใดก็ตาม และธรรมเนียมายได้ยังได้นำเสนอหลักธรรมคำสอนที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมในระดับ **โลกุตระธรรม** อีกด้วย เหล่านี้คือสิ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นถึงคุณค่าที่สำคัญยิ่งของหลักพุทธธรรมที่มีต่อชีวิตและสังคม

นอกจากนี้ธรรมเนียมายได้ยังได้มีการนำเสนอเนื้อหาที่ปรับแก้ทัศนคติและการ**ประพฤติปฏิบัติ**ที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนอยู่มากในหมู่พุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ผู้เขียนมีความมุ่งหมายที่จะสร้างความเข้าใจและการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตรงตามเป้าหมายของหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง อันจะยังประโยชน์สุขให้เกิดกับชีวิตและสังคมทุกระดับได้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

จึงกล่าวได้ว่าธรรมเนียมเรื่อง มักกะลีผล นี้ไม่เพียงมีคุณค่าต่อการสืบต่อหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ด้วยเพราะหลักพุทธธรรมที่ถูกถ่ายทอดอย่างถูกต้องนั้นจะเป็นหลักคำสอนที่ทรงคุณค่ายิ่งต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ในทุกชนชั้น ทุกสังคม **ธรรมเนียมเรื่องมักกะลีผล** จึงมีคุณค่ามากกว่าความบันเทิงที่ได้รับจากการอ่านยิ่งนัก

## อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยธรรมเนียมเรื่อง มักกะลีผล ของสุทัตสา อ่อนค้อม นี้ ทำให้ทราบถึงหมวดหมู่ของหลักพุทธธรรมที่มีการจัดแบ่งไว้ตามความมุ่งหมาย และทำให้ทราบถึงคุณค่าของ

หลักพุทธธรรมที่แท้จริงตามความมุ่งหมายนั้น รวมถึงการได้ปรับความรู้ความเข้าใจที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติดังที่ปรากฏอยู่ในธรรมเนียมเรื่องนี้

ผลจากการวิจัยนี้พบว่า คุณค่าของธรรมเนียมที่มีต่อทั้งชีวิต สังคมและพระพุทธศาสนานั้น มีสอดแทรกอยู่อย่างมากมายในเรื่องราวของตัวละครที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ เพราะการให้ความรู้ที่ถูกต้องและการแก้ไขความเข้าใจที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนในหลักพุทธธรรมที่มีอยู่ทั่วไปในหมู่พุทธศาสนิกชนผู้เป็นธรรมทายาทนั้น เป็นเรื่องสำคัญยิ่งอันจะส่งผลต่อการสืบต่อหลักพุทธธรรมที่ถูกต้องและจะยังประโยชน์ต่อสังคมมนุษยชาติได้เป็นอย่างมาก

จากเรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในธรรมเนียมนี้เป็นเครื่องยืนยันถึงเจตนารมณ์ของผู้เขียนและสิ่งที่ต้องการสื่อสารได้อย่างชัดเจนว่า หลักพุทธธรรมเป็นหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องและสำคัญต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก และการทำความเข้าใจในหลักพุทธธรรมนั้นไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยการอ่านหรือการฟังเพียงประการเดียว แต่ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและการปฏิบัติอย่างจริงจังตามหลักคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงวางแนวทางไว้อย่างละเอียด จึงจะสามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายและคุณค่าของหลักพุทธธรรมได้อย่างแท้จริง

ในยุคปัจจุบันการศึกษาพระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมในส่วนของปริยัติสามารถทำได้สะดวกขึ้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีช่องทางสื่อสารมากมายหลายช่องทาง อาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ-โทรทัศน์และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น แต่ทั้งนี้สิ่งที่ตามมาพร้อมกับความสะดวกสบายที่ได้รับคือ ความบกพร่องของข้อมูลที่พึงได้รับจากการสื่อสาร ซึ่งสาเหตุนั้นมาจากทั้งทางด้านผู้สื่อสารและผู้รับสาร กล่าวคือ

ผู้สื่อสารอาจมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมไม่เพียงพอ หรือผู้สื่อสารมีเจตนาอื่นแอบแฝง เช่น ความต้องการทางด้านชื่อเสียงหรือทรัพย์สินเงินทอง จึงทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตีความหลักธรรมคำสอน เกิดเป็นหลักคำสอนที่มีความบิดเบือนและถูกสื่อสารออกไปอย่างผิดพลาดคลาดเคลื่อน

และผู้รับสารอาจมีพื้นฐานไม่เพียงพอที่จะเข้าถึงความมุ่งหมายที่แท้จริงในหลักธรรมคำสอน หรือไม่สามารถตรวจสอบองค์ความรู้ที่ได้รับว่ามีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนที่จุดใด

สิ่งเหล่านี้ล้วนจะส่งผลเสียหายต่อพระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมเป็นอย่างมาก แต่ในความเป็นจริงนั้น ผลเสียที่แท้จริงกลับเกิดขึ้นต่อพุทธศาสนิกชนและสังคมมนุษยชาติมากกว่า เพราะหลักพุทธธรรมยังคงความเป็นหลักคำสอนที่บริสุทธิ์ทำทลายต่อการพิสูจน์ถึงความเป็นจริงอย่างไม่ขึ้นต่อกาลเวลา แต่หลักพุทธธรรมที่ถูกตีความอย่างผิดพลาดคลาดเคลื่อนนั้นย่อมไม่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตและดับทุกข์ได้อย่างถูกต้อง แต่จะเป็นการเพิ่มพูนปัญหาให้กับชีวิตมากขึ้นอย่างไม่อาจคาดคิดได้ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือเพราะเป็นด้วยอวิชชานั่นเอง

จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สื่อสารและผู้รับสารจะต้องตระหนักถึงความถูกต้องในหลักพุทธธรรมที่กำลังเผยแผ่และทำการศึกษาอยู่ในขณะนี้ และการจะตรวจสอบความถูกต้องนั้นยังคงต้องอาศัยหลักพุทธธรรมนั่นคือ หลักโยนิโสมนสิการ กัลยาณมิตร ความเพียรและการพึ่งตนเอง กล่าวคือผู้ที่ทำการศึกษาสามารถตรวจสอบได้โดยการพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา หรือหนังสืออ้างอิงที่มีความน่าเชื่อถือได้ ตัวอย่างเช่น พุทธธรรม ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นต้น และหากยังคงมีความเคลือบแคลงสงสัยก็ควรใฝ่หาผู้รู้ผู้เป็นกัลยาณมิตรเพื่อสอบถามเพิ่มเติม ทั้งนี้ย่อมต้องอาศัยหลักการพึ่งพาตนเองและความเพียรพยายามในการค้นคว้าและลงมือปฏิบัติธรรมนั้นอย่างจริงจังประกอบด้วยเป็นสำคัญ

หากหลักพุทธธรรมได้รับการตีความอย่างถูกต้องด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์และได้รับการเผยแผ่สู่สังคมมนุษยชาติอย่างกว้างขวางเพียงพอ เชื่อได้ว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นอยู่ทั่วทุกหนแห่งในโลกนี้จะบรรเทาเบาบางลงได้อย่างมาก เพราะการเข้าใจและการเข้าถึงหลักพุทธธรรมได้อย่างถูกต้องด้วยการปฏิบัติธรรมจะนำมาซึ่งสันติสุขในชีวิตและสันติภาพในโลกใบนี้ได้อย่างแน่นอน

และสิ่งที่เป็นเครื่องยืนยันถึงการยอมรับในหลักพุทธธรรมว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า สามารถสร้างสันติสุขให้กับชีวิตและสร้างสันติภาพขึ้นในโลกนี้ได้คือ ผลงานความเรียงรางวัลชนะเลิศระดับนานาชาติของ รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม ซึ่งได้มีการแปลเป็นภาษาไทย จัดพิมพ์เป็นหนังสือชื่อว่า “การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน” (2546) ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อความบางส่วนจากความเรียง ดังนี้

“ความเรียงเรื่อง การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน นี้ แปลมาจากความเรียงภาษาอังกฤษเรื่อง *Creating Sustainable World Peace* ซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศระดับนานาชาติจากองค์กรนักคิดใหม่ (*Rethinkers' Organization*) เมือง Toronto ประเทศ Canada เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2546 เป็นการนำคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้แก้ปัญหาสังคมและสร้างสันติภาพแบบยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลก...”

“...เนื้อหาหลักที่นำมาเขียนก็คือเรื่อง อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา โดยเริ่มตั้งแต่ทุกข์ไปจนถึงทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ที่สำคัญคือ นำวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่หลวงพ่อด่าน (ในขณะนั้นคือ พระเดชพระคุณพระเทพสิงหนุราชจารย์ หรือ หลวงพ่อจรัญ ฐิตธมฺโม) สอนตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรมาอธิบายให้ผู้อ่านสามารถนำไปปฏิบัติได้ และด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ข้าพเจ้าได้รับจดหมายขอบคุณจากชาวต่างประเทศ ซึ่งเขียนมาขอบคุณที่ทำให้เขาได้รู้เรื่องการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีการเดินจงกรม และการนั่งสมาธิ ซึ่งไม่มีใครเคยแปลมาก่อน...” (อารัมภบท)

“พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา พระพุทธองค์ทรงสอนเราให้แก้ปัญหาด้วยสันติวิธี มิใช่ด้วยการใช้ความรุนแรง การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี เราต้องใช้ปัญญา ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ด้วยการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นไปไม่ได้เลยที่จะใช้ความเกลียดชัง ความโลภ และความหลงมาแก้ปัญหาความขัดแย้ง...” (คำนำ-แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ)

“...เมื่อเข้าใจและเห็นแจ้งในอริยสัจ 4 แล้ว จิตของเราก็จะบริสุทธิ์หลุดพ้น และเราก็จะบรรลุถึงความดับทุกข์หรือนิพพานซึ่งเป็นสันติภาพแบบยั่งยืน

วิธีที่จะขจัดทุกข์หรือทำจิตใจให้สงบใสก็คือ การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน นี่เป็นทางที่บุคคลจะพบกับสันติภาพแบบยั่งยืน และแม้แต่สันติภาพโลก...วิปัสสนากรรมฐานไม่ใช่การนั่งหลับตาเพื่อจะเห็นสวรรค์วิมาน หรือเพื่อจะได้อิทธิปาฏิหาริย์ใดๆ แต่เป็นการศึกษาชีวิตและวิธีการที่จะขจัดทุกข์ออกไปจากชีวิตของเรา วิปัสสนากรรมฐานยังช่วยแก้ปัญหาชีวิตและนำไปสู่การเห็นสังขารธรรม วิธีปฏิบัติก็คือมองเข้ามาในตัวเรา สังเกตการเคลื่อนไหวของกายและจิต สังเกตว่าจิตของเราเป็นกุศลหรืออกุศล ยิ่งเรามองเข้ามาในตัวเรามากเท่าไร เราก็จะได้เรียนรู้ปัญหาของตัวเองได้มากเท่านั้น แล้วก็แก้ปัญหาก็ตัวเองได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน เมื่อเป็นดังนี้ก็จะช่วยโลกให้เข้าถึงสันติภาพแบบยั่งยืนได้ ความยุ่งเหยิง ความขัดแย้ง อุปสรรคต่างๆ อยู่ในตัวเราเอง และมันสามารถสะท้อนออกมาสู่โลกภายนอกได้ หากปราศจากสันติภาพภายในเสียแล้ว สันติภาพโลกก็ไม่ได้ สงครามที่จะหยุดสงครามทั้งปวง ก็คือการต่อสู้ภายในจิตใจของเรา ศัตรู อยู่ในตัวเราเอง ไม่ได้อยู่ข้างนอก การต่อสู้กับศัตรู อันได้แก่ โลภะ โทสะ และโมหะ ที่มีอยู่ในตัวเราแต่ละคนนี้ เราชนะมันได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพด้วยการสร้างสันติภาพให้กับโลก พระพุทธองค์ได้ทรงวางหลักพุทธศาสตร์ที่ถูกต้องไว้ให้เมื่อกว่า 2500 ปีมาแล้ว หลักพุทธศาสตร์ที่จะขจัดความขัดแย้งและความสับสนในตัวบุคคล และช่วยนำสันติภาพแบบยั่งยืนมาสู่โลก ก็คือ สติปัฏฐาน 4.” (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2546, หน้า 163-164)

### ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในธรรมนิยายเรื่อง มักกะลีผลของ สุตัสสา อ่อนค้อม ซึ่งเป็นธรรมนิยายเรื่องที่ 1 ในธรรมนิยายชุด สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในธรรมนิยายนี้สามารถก่อประโยชน์แก่ผู้สนใจในด้านพระพุทธศาสนาเพราะสามารถนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมได้เป็นอย่างดี อนึ่ง ธรรมนิยายชุดสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรมนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่ายังมีแนวทางที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัยให้ละเอียดและกว้างขวางได้อีก คือ

1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ถึงหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในธรรมเนียมเรื่องอื่นๆ ในธรรมเนียมชุดสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม อาทิ ธรรมเนียมเรื่อง นารีผล สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม วัฏจักรชีวิต และความหลงในสงสาร

2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านอื่นที่ปรากฏในธรรมเนียมชุดสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม อาทิ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น

3. ควรให้มีการศึกษาวิเคราะห์งานเขียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและวิธีปฏิบัติตนเพื่อการเข้าถึงหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะงานเขียนที่อาจมีการตีความและนำเสนอที่ไม่ถูกต้องตรงตามความมุ่งหมายที่แท้จริงในทางพระพุทธศาสนา